

ВИРОБНИЧО-ЗБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИМСТВ ЩОДО СОЇ

**А. О. Харенко, В. В. Бобко, кандидати економічних наук
Уманський національний університет садівництва**

Розглянуто в динаміці посівні площі, урожайність і валові збори сої в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області та фактори під впливом яких вони коливалися. Проаналізовано економічну ефективність виробництва культури в регіоні та вплив концентрації на її показники. Визначено провідні підприємства галузі на території області та розглянуто показники їх діяльності. Досліджено канали реалізації продукції та їх вплив на рівень ціни. Запропоновано напрями, що здатні позитивно вплинути на ефективний розвиток галузі в регіоні.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, соя, виробництво, збут, концентрація, ефективність, канали реалізації.

Соя – культура багатопланового використання, яка забезпечує виробництво понад 400 видів продуктів, у т. ч. харчових для людини та високопоживних кормів для тварин, є важливою сировиною для переробної промисловості, успішно розв'язуючи проблему білка та рослинної олії. Вона містить у зерні 30 – 42% білка, збалансованого за амінокислотним складом, 15 – 25% жиру, 20 – 30% вуглеводів, значну кількість ферментів, мінеральних речовин, вітамінів, біологічно активних компонентів.

Український ринок сої та продуктів її переробки має величезні перспективи для подальшого розвитку. Зростаючий внутрішній і експортний попит на сою та її продукти, а також наявність потрібних ресурсів дають змогу, на думку експертів аграрного ринку, до 2015/16 МР збільшити виробництво цієї перспективної культури до 3,63 млн т, її переробку – до 1,1 млн т, а експорт – до 2 млн т. Найважливіші фактори, що сприятимуть нарощуванню переробки, – модернізація потужностей із переробки та зберігання, державна підтримка розвитку тваринництва, розробка та впровадження рецептур комбікормів із використанням соєвого шроту. Для зміцнення позицій України на експортному ринку ключовими питаннями стануть розвиток логістики, якість продукції, підвищення культури ведення бізнесу та податкові аспекти [1].

Дана проблема вирізняється багатогранністю складових її аспектів та їх багаторівневим характером. Значний внесок у її вирішення внесли наступні науковці: В. Андрійчук, Н. Каткова, С. Концеба, В. Петренко, А. Побережна, П. Саблук, О. Шайко та ін. [2 – 7].

Проте, незважаючи на вагомість їхніх розробок та певні здобутки в аграрному секторі економіки, багато питань забезпечення ефективної діяльності товаровиробників сої залишаються не повністю розкритими, особливо це стосується аспектів пов'язаних із реалізації вирощеного збіжжя.

Метою дослідження є аналіз виробничо-збутової діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області щодо сої та визначення напрямів підвищення її ефективності.

Методика дослідження. У процесі дослідження застосовувались такі методи: історичний – для виявлення тенденцій розвитку виробництва та збуту сої сільськогосподарськими підприємствами; дедуктивний, індуктивний та

узагальнення – при дослідженні теоретичних аспектів досліджуваної проблеми; порівняння, групування, графічний – при дослідженні сучасного стану галузі; абстрактно-логічний – щодо теоретичних і методологічних узагальнень, формулювання висновків.

Інформаційною базою досліджень є праці провідних вітчизняних вчених, офіційні матеріали Головного управління статистики в Черкаській області, спеціальна література та інші джерела.

Результати досліджень. Соя має потребу у великій кількості вологи, тому її вирощують у центральних областях України – Полтавській, Кіровоградській, Вінницькій, Хмельницькій, Київській, Черкаській, а також Херсонській.

Посівні площі сої у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області на протязі досліджуваного періоду постійно змінювались (табл. 1). Так, у 2013 році їх загальна площа, в порівнянні з 2007 роком, зросла на 37927 га (у 2 рази). Основні їх масиви на території регіону сконцентровані в Драбівському, Золотоніському, Корсунь-Шевченківському, Маньківському, Уманьському, Чигиринському районах регіону.

1. Динаміка показників виробництва сої у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області

Роки	Площа, га	Урожайність, ц з 1 га	Валовий збір, ц	Виробнича собівартість, грн
2007	36752	11,8	433673,6	127,36
2008	36626	12,5	457825,0	160,58
2009	35725	17,4	621615,0	152,08
2010	62474	13,8	862141,2	212,02
2011	60137	23,3	1401192,0	166,04
2012	82049	17,7	1452267,3	244,57
2013	74679	18,4	1374093,6	281,30

Джерело: за даними Головного управління статистики у Черкаській області

Спостерігається коливання і урожайності сої у підприємствах області протягом 2007 – 2013 років. Це залежить не тільки від природних (об’єктивних) факторів, а й від суб’єктивних факторів – внесення добрив, доглядом за посівами, дотримання строків посіву та збирання тощо. Необхідно відмітити, що найвищий рівень врожайності досліджуваної культури спостерігався в 2011 році (вцілому протягом семи останніх років її рівень має тенденцію до збільшення на 1,29 ц з 1 га щорічно). При цьому зменшення валового збору сої у порівнянні з попереднім роком спостерігався лише у 2013 році. Дане зниження відбулося, в основному, за рахунок зменшення посівної площі. Виробнича собівартість культури зростає (протягом досліджуваного періоду в 2,2 рази). Основними причинами її підвищення стали: інфляція, коливання урожайності, підвищення цін на машини і обладнання, паливо-мастильні матеріали, добрива, насіння та ін. Таким чином зниження витрат на виробництво сої, не лише в підприємствах Черкаської області, а й в інших сільськогосподарських формуваннях України можливе лише у випадку економічної стабільності в країні, встановлення паритету цін на продукцію сільського господарства і промисловості.

Питому вагу соєвого поля в посівах господарств Черкаської області наведено на рисунку.

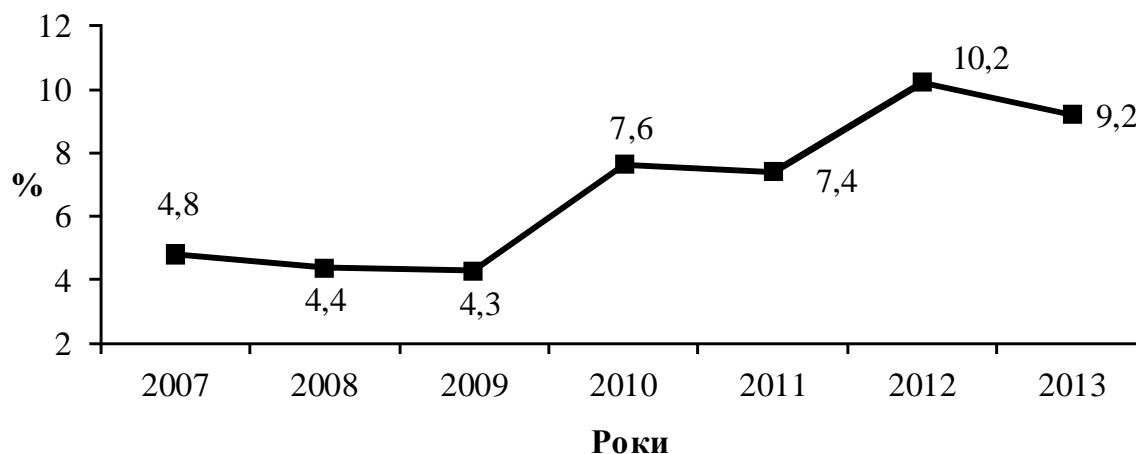

Рис. Частка сої в посівах сільськогосподарських підприємств Черкаської області (фактичний рівень), %*

**Джерело: розраховано авторами за даними Головного управління статистики у Черкаській області*

Доведено, що на показники виробництва продукції значний вплив має рівень концентрації (табл. 2): із зростанням площі сої зростає її питома вага в структурі посівних площ господарств та урожайність, натомість виробнича собівартість 1 ц зменшується.

Досвід розвинутих країн світу й окремих сільськогосподарських підприємств України показує, що ефективність виробництва сої забезпечується лише за достатнього технічного, технологічного та організаційного рівня. Основою для цього має стати переведення галузі на інноваційну модель розвитку, що характеризується раціональними розмірами посівних площ та зростанням урожайності за рахунок оптимального забезпечення матеріальними ресурсами, а також технічного й організаційного переозброєння, впровадження у виробництво нових розробок. Це, в свою чергу, стає можливим за умови надходження необхідного для галузі обсягу інвестиційних ресурсів. Стимулом для цього виступає високий рівень ефективності виробництва.

2. Рівень урожайності та виробнича собівартість 1 ц сої в залежності від концентрації виробництва в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області, 2013 р.

Групи господарств за площею посіву сої, га	Показник			
	середня площа на 1 господарство, га	питома вага в структурі посівних площ, %	урожайність, ц/га	виробнича собівартість 1 ц, грн
1	2	3	4	5
до 100	54	5,1	18,2	279,66
101 – 200	152	9,4	17,9	252,65
201 – 300	250	12,7	17,5	209,87
301 – 400	360	15,1	16,4	264,16
401 – 500	430	20,9	23,6	188,85
501 – 600	566	23,4	18,3	213,24
ТОВ "Агропромислова компанія "Маїс"	608	17,9	14,4	348,03
СТОВ "Стебне"	819	29,3	13,6	208,44
СТОВ "АФ Злагода"	865	4,1	26,0	30,44
ТОВ "АПК-Сервіс"	909	21,1	8,4	72,34
СФГ "Нова Україна"	981	89,2	25,6	175,96

1	2	3	4	5
ПП "Агро – Вільд Україна"	1077	13,0	27,9	471,59
СПП "Біле Озеро"	1179	20,7	14,4	64,65
ПАТ "Черкаський"	1315	69,2	14,6	317,83
ТОВ Агрофірма "Зоря"	1712	35,7	16,1	262,98
СТОВ "Зернова компанія "Хорс"	2020	10,5	18,3	377,79
ТОВ "Зерносервіс"	2207	56,6	22,1	140,46
СТОВ "Агрофірма Корсунь"	2254	10,3	25,2	63,94
ТОВ "Чорна Кам'янка"	2630	30,2	18,0	224,46
ТОВ "Атлантик фармз ІІ"	2911	49,3	16,6	604,60
ТОВ "Кишенці"	3029	23,7	26,2	209,18
ПАТ "НВФ "Урожай"	3766	5,5	26,8	228,98

Джерело: розраховано авторами за даними сільськогосподарських підприємств

Ефективність збуту сої, протягом досліджуваного періоду коливається з року в рік, проте є стабільно прибутковою (табл. 3).

Це пов'язано з тим, що витрати на її виробництво і збут зростають повільнішими темпами ніж ціна. У 2009 та 2011 роках рівень товарності досліджуваної продукції знаходився на рівні нижче 60%, хоча в попередні та подальші роки він перевищував 80%. Це пояснюється тим, що на думку товаровиробників, у даний рік реалізаційна ціна, яка пропонувалася операторами ринку була дещо заниженою. Як свідчить зарубіжний і вітчизняний досвід, реалізаційні ціни на сою, коли її купують безпосередньо у виробника, як правило, необґрунтовано низькі. Таке становище зумовлено дією двох головних чинників. По-перше, зрозуміло, що, коли йдеться про продаж збіжжя з поля, то його пропозиція в цей час нерідко у декілька разів вища, ніж попит на нього. А це, як відомо, веде до зниження цін. По-друге, в Україні практично всі покупці даного виду збіжжя, у тому числі посередницькі структури, займають відносно виробників олігопольне або навіть монопольне становище.

3. Ефективність збуту сої сільськогосподарськими підприємствами Черкаської області

Показник	2009р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.
Реалізація, ц	377857	724988	765810	1366669	1171917
Повна собівартість, тис. грн	71871,8	180878,9	161122,4	360994,7	377118,6
Виручка від реалізації, тис. грн	100474,1	187008,2	212737,5	463470,0	393520,9
Рівень товарності, %	60,8	84,1	54,7	94,1	85,3
Повна собівартість 1 ц, грн	190,21	249,49	210,39	264,14	321,80
в т.ч. витрати на збут	22,56	27,88	27,66	29,56	38,30
Ціна реалізації 1 ц, грн	265,91	257,95	277,79	339,12	335,79
Прибуток на 1 га, грн	800,84	165,77	859,02	1248,84	219,58
Прибуток на 1 ц, грн	75,70	8,46	67,40	74,98	13,99
Рівень рентабельності, %	39,8	3,4	32,0	28,4	4,4
Кількість підприємств, що займалися виробництвом продукції, од. — всього	148	195	208	247	251
в т.ч. одержали збиток	41	64	37	48	77

Джерело: розраховано авторами за даними Головного управління статистики у Черкаській області

У наукових літературних джерелах уже неодноразово зазначалося, що сільськогосподарські товаровиробники в переважній більшості займаються зберіганням і переробкою сільськогосподарської продукції (якщо займаються, то в незначних обсягах), а реалізують її суб'єктам господарювання III-ї сфери АПК або ж посередникам.

З метою визначення місця окремих видів продукції в економіці досліджуваних господарюючих суб'єктів порівнюємо питому вагу кожного з них у виручці та прибутку (табл. 4).

4. Порівняння питомої ваги складових товарного асортименту сільськогосподарських підприємств Черкаської області за обсягами виручки від реалізації та прибутку, %

Види продукції	В середньому за 2009 – 2013 роки	
	виручка	прибуток
Рослинництво – всього	75,5	92,0
в т.ч.: зерно	42,7	44,5
соняшник	13,5	27,1
ріпак	4,5	4,2
соя	4,2	3,9
цукрові буряки	4,6	8,7
овочі відкритого ґрунту	0,5	-0,4
інша продукція галузі	5,5	4,1
Тваринництво – всього	24,5	8,0
в т.ч.: жива вага ВРХ	2,7	-5,6
свиней	5,3	-0,2
молоко	9,5	6,7
інша продукція галузі	7,0	7,1
Всього по галузях рослинництва і тваринництва	100,0	100

Джерело: розраховано авторами за даними Головного управління статистики у Черкаській області

В таблиці 5 наведено дані щодо ефективності збутової діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області відносно сої в залежності від концентрації виробництва. Згідно із ними рівень концентрації виробництва сприяє збільшенню розміру прибутку на 1 га (в межах 400 – 600 га). Більші підприємства мають можливість застосовувати у своїй діяльності інтенсивні технології на інноваційній основі, заключаючи для цього достатню кількість матеріальних ресурсів (добрив, засобів захисту рослин, нової техніки, продуктивних сортів і гібридів рослин), які значно підвищують продуктивність ріллі. Цього, на жаль, не можуть зробити господарства менші за розмірами.

5. Ефективність збуту сої в залежності від концентрації виробництва в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області, 2013 р.

Групи господарств за площею посіву сої, га	Показник						
	рівень товарності, %	повна собівартість 1 ц, грн	витрати на збут 1 ц, грн	ціна 1 ц, грн	прибуток на 1 ц, грн	прибуток на 1 га, грн	рівень рентабельності, %
1	2	3	4	5	6	7	8
до 100	107,9	295,08	35,9	324,35	29,27	575,36	9,9
101 – 200	93,9	298,20	29,3	334,28	36,08	608,31	12,1
201 – 300	77,2	310,18	38,2	334,85	24,68	333,43	8,0

1	2	3	4	5	6	7	8
301 – 400	79,6	370,73	39,1	341,71	-29,01	-380,00	-7,8
401 – 500	81,4	259,23	27,3	322,75	63,52	1221,90	24,5
501 – 600	88,8	277,21	37,0	336,12	58,91	956,72	21,2
ТОВ "Агропромислова компанія "Маїс"	104,1	485,63	151,3	245,14	-240,49	-3609,38	-49,5
СТОВ "Стебне"	89,1	265,99	32,1	390,73	124,74	1513,06	46,9
СТОВ "АФ Злагода"	8,1	388,60	11,1	333,28	-55,32	-116,07	-14,2
ТОВ "АПК-Сервіс"	21,7	339,59	5,7	400,00	60,41	110,12	17,8
СФГ "Нова Україна"	67,0	307,20	44,6	361,11	53,91	924,67	17,5
ПП "Агро – Вільд Україна"	181,4	307,50	47,6	333,03	25,53	1294,34	8,3
СПП "Біле Озеро"	16,3	402,82	7,2	518,50	115,68	271,59	28,7
ПАТ "Черкаський"	82,7	427,11	42,7	316,60	-110,51	-1331,56	-25,9
ТОВ Агрофірма "Зоря"	57,4	463,31	5,5	318,68	-144,63	-1341,30	-31,2
СТОВ "Зернова компанія "Хорс"	107,1	441,02	88,3	389,95	-51,06	-998,91	-11,6
ТОВ "Зерносервіс"	46,8	326,17	26,3	316,65	-9,51	-98,28	-2,9
СТОВ "Агрофірма Корсунь"	24,7	267,44	8,3	328,94	61,50	382,87	23,0
ТОВ "Чорна Кам'янка"	83,4	291,04	22,0	283,49	-7,55	-113,69	-2,6
ТОВ "Атлантик фармз П"	166,1	364,09	0,0	364,83	0,73	20,27	0,2
ТОВ "Кишенці"	90,8	316,66	86,3	330,87	14,21	338,07	4,5
ПАТ "НВФ "Урожай"	91,2	295,96	45,0	332,80	36,83	899,76	12,4

Джерело: розраховано авторами за даними сільськогосподарських підприємств

Покупцями сої виступають різні економічні суб'єкти. За умови розвитку ринкових відносин та відміни державного замовлення, основними каналами збуту продукції аграрних підприємств стали (таблиця 6): переробні підприємства, орендна плата за паї, населенню (в рахунок оплати праці), на ринку, комерційним організаціям.

6. Рівень цін за 1 ц сої у розрізі каналів реалізації, грн (аграрні формування Черкаської області)

Канали реалізації продукції	Показник	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
переробні організації	питома вага каналу	3,4	4,7	4,8	3,6	3,8
	ціна за 1ц, грн	253,88	259,98	262,47	356,15	342,89
орендна плата за паї	питома вага каналу	–	–	–	–	–
	ціна за 1ц, грн	–	–	–	–	–
населенню, в т.ч. в рахунок оплати праці	питома вага каналу	–	–	–	–	–
	ціна за 1ц, грн	–	–	–	–	–
на ринку	питома вага каналу	0,5	1,7	2,5	0,5	0,4
	ціна за 1ц, грн	222,99	250,98	269,07	279,96	275,64
комерційним організаціям	питома вага каналу	96,1	93,6	92,7	95,9	95,8
	ціна за 1ц, грн	257,34	264,18	279,56	337,76	336,43

Джерело: за даними Головного управління статистики у Черкаській області

За досліджуваний період мала місце тенденція зменшення питомої ваги реалізації таким суб'єктам ринку сої, як переробні підприємства, і відповідне зростання реалізації комерційним організаціям.

Отже, трансформація потоків збіжжя відбувається в напрямі переважної його реалізації останнім, а це передусім прямі угоди купівлі-продажу між покупцем і продавцем. Перелік груп покупців за прямими угодами дуже широкий – від іншого господарства до зарубіжної країни, але ніяких даних про склад таких операторів ринку з боку попиту органи офіційної державної статистики не публікують. Основний ринок олійних культур займають 9 найбільших компаній («Kernel Group», «Cargill», «Оптімус», «ФОН ЗАСС АГ», «Миронівський комбінат хлібопродуктів», промислова група «ViOil», «Bunge», промислова група «Креатив», «Glencore»), на які у 2012 році припадало 84,1% від всього обсягу виробництва рослинної олії в Україні [8].

Сільськогосподарські підприємства практично не використовують біржові канали реалізації (лише близько 4% від загального обсягу), а надають перевагу позабіржовому ринку, хоч біржові ціни на сою в середньому були на 20 – 25% вищі ніж на ньому. Отже, враховуючи існуючий рівень рентабельності товаровиробники втрачають більше половини прибутку. Для посилення ролі товарних аграрних бірж потрібно розвивати на них форвардні і ф'ючерсні операції, за яких покупець сої оплачує частково (авансом) чи повністю його вартість. В Україні є певний досвід біржових операцій з форвардними контрактами, які є етапом переходу до ф'ючерсно-опціонних операцій. Однак за форвардними контрактами продається дуже мало збіжжя, а за ф'ючерсними практично не було. Зазначимо, що у багатьох країнах у такий спосіб продається половина продукції.

Останніми роки соя стала однією з основних експортних культур після пшениці та кукурудзи. Найбільшим імпортером культури є Китай.

Проте, протягом останніх років в Україні почала активно розвиватися власна переробка сої на корм та олію. Олія користується попитом, оскільки її застосовують у харчовій, косметичній промисловості і для виробництва пластмаси, частина йде на випуск біодизелю. За оцінками Мінагропроду, зараз у країні працює близько двохсот переробних підприємств. У 2011–2012 маркетинговому році (МР) українські підприємства переробили 400 тис. т сої, тоді як у попередньому сезоні – 285 тис. т. До речі, в середньому будівництво такого заводу потужністю до 70 тис. т сировини в рік обходиться у 10–15 млн доларів. Інвестиції в будівництво скуповуються швидко – протягом двох-трьох років.

Переробка сої стає все більш привабливою завдяки збільшенню в Україні поголів'я птиці та свиней. Оскільки використовуючи сою у кормах, можна знизити собівартість виробництва молока, збільшити виробництва м'яса; соя застосовується і в птахівництві та рибництві. М'ясопереробні підприємства за допомогою сої прагнуть здешевити свою продукцію. У середньому в рік вітчизняні виробники ковбаси закупають 150 – 200 тис. т сої [9].

Отже, розвитку виробництва даної культури на території Черкаської області сприятиме будівництво нових та модернізація діючих переробних підприємств.

Маркетингова діяльність переважної більшості сільськогосподарських підприємств здійснюється на низькому рівні, що негативно впливає на ефективність їх роботи. Позитивно вплине на стан галузі покращення інформаційно-консультаційного забезпечення товаровиробників, яке ми пропонуємо здійснювати з наступних напрямів: державна консультаційна служба створена в складі управліннь агропромислового розвитку в регіонах; маркетинговий міжгосподарський кооператив; маркетинговий підрозділ в організаційній структурі підприємства.

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності сої і продуктів її переробки є поліпшення їх якості за рахунок впровадження комплексної системи управління, стандартизації і сертифікації, створення й впровадження нових ресурсо- та енергозберігаючих технологій.

Висновок. Протягом досліджуваного періоду сільськогосподарські підприємства Черкаської області збільшили виробництво сої більш ніж у 3 рази. При цьому частка культури в структурі посівних площ господарств виросла до 10%. Собівартість продукції зросла в 2,2 рази, проте господарська діяльність щодо сої була досить ефективною, про що свідчить отриманий рівень рентабельності. Покупцями даного збіжжя виступають переробні підприємства та комерційні організації. Господарства надають перевагу позабіржовому ринку, хоч біржові ціни на сою в середньому були на 20 – 25% вищі ніж на ньому. Головними чинниками підвищення ефективності галузі мають стати: залучення інвестиційних ресурсів, розширення мережі переробних підприємств, розвиток біржової торгівлі, вдосконалення інформаційно-консультаційного забезпечення товаровиробників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Снежкова А. Така приваблива та перспективна соя / А. Снежкова. — 2014. — Режим доступу до сторінки: <http://www.propozitsiya.com/?page=146&itemid=4137>
2. Каткова Н.В. Внутрішні фактори ефективності олійного виробництва / Н.В. Каткова // Таврійський науковий вісник. — Херсон: Айлант, 2006. — Вип.43. — С. 257 – 264.
3. Концеба С.М. Економічна ефективність виробництва продукції олійних культур в сільськогосподарських підприємствах / С.М. Концеба, О.Д. Підлубна. // Економіка АПК: Міжнар. наук. — вироб. журн. — К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. — № 2. — С. 33 – 37.
4. Петренко В.С. Економічна ефективність виробництва насіння олійних культур у насінневих підприємствах: автореф. дис.... кандидата екон. наук: 08.00.04 / Петренко Вікторія Сергіївна. — Умань, 2012. — 22 с.
5. Побережна А. А. Світові білково-олійні ресурси і торгівля ними: монографія / А. Побережна. — К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2002. — 482 с.
6. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практичний посібник) / [за ред. П.Т.Саблука]. — К.: ІАЕ. — 2000. — 556 с.
7. Шайко О.Г. Обґрунтування ефективного розвитку виробництва продукції олійних культур: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / Шайко Олена Григорівна. — Миколаїв, 2005. — 20 с.
8. Пилявець В.М. Сучасні тенденції розвитку олієжирового підкомплексу України / В.М. Пилявець: зб. наук. праць Вінницького національного аграрного університету. Серія Економічні науки. — Вінниця: ВНАУ, 2013. — Вип. 4 (81). — С. 156 – 165.
9. Гаркавенко Ю. Тенденції ринку сої / Ю. Гаркавенко. — 2014. — Режим доступу до сторінки: www.agro-business.com.ua/component/.../1367.html?ed.

Одержано 14.10.2014

Аннотация

А. А. Харенко, В. В. Бобко

ПРОИЗВОДСТВЕННО-СБЫТОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО СОИ

В статье рассмотрены в динамике посевные площади, урожайность и валовые сборы сои в сельскохозяйственных предприятиях Черкасской области и факторы, под влиянием которых они колебались. В частности, в течение исследуемого периода сельскохозяйственные предприятия Черкасской области увеличили производство сои более чем в 3 раза. При этом доля культуры в структуре посевных площадей хозяйств выросла до 10%. Себестоимость продукции возросла в 2,2 раза, однако хозяйственная деятельность относительно сои была достаточно эффективной, о чем свидетельствует полученный уровень рентабельности.

Опыт развитых стран мира и отдельных сельскохозяйственных предприятий Украины показывает, что эффективность производства сои обеспечивается только при достаточном техническом, технологическом и организационном уровнях. Основой для этого должен стать перевод отрасли на инновационную модель развития, что характеризуется рациональными размерами посевных площадей и ростом урожайности за счет оптимального обеспечения материальными ресурсами, а также технического и организационного перевооружения и внедрения в производство новых разработок.

Проведён анализ экономической эффективности производства культуры в регионе и влияния концентрации на её показатели. Доказано, в частности, что на показатели производства продукции большое влияние оказывает уровень концентрации: с ростом площади сои растёт её удельный вес в структуре посевных площадей хозяйств и урожайность, зато производственная себестоимость 1 ц уменьшается.

За исследуемый период имела место тенденция уменьшения удельного веса реализации продукции таким субъектам рынка сои, как перерабатывающие предприятия, и, соответствующий рост реализации коммерческим организациям.

Основной рынок масличных культур занимают 9 крупнейших компаний («Кернел групп», «Каргил», «Оптимус», «ФОН Засс АГ», «Мироновский комбинат хлебопродуктов», промышленная группа «ВиОйл», «Бандж», промышленная группа «Креатив», «Гленкор»), на которые в 2012 году приходилось 84,1% от всего объема производства растительного масла в Украине.

Главными факторами повышения эффективности отрасли должны стать: привлечение инвестиционных ресурсов, расширение сети перерабатывающих предприятий, развитие биржевой торговли, совершенствование информационно-консультационного обеспечения товаропроизводителей.

Ключевые слова: *сельскохозяйственные предприятия, соя, производство, сбыт, концентрация, эффективность, каналы реализации.*

Annotation

A. O. Kharenko, V. V. Bobko

AGRICULTURAL ENTERPRIZES' PRODUCTION AND SUPPLY ACTIVITY RELATIVELY TO SOYBEAN PRODUCTION

The article considers the dynamics of crop area, yield and gross harvests of soy in the Cherkasy region agricultural enterprizes and factors under which they are swinging. In particular, during the research period, Cherkasy region agricultural enterprizes has increased the soybeans production in more than three times. Meanwhile, the share of this culture in an area under this crop has increased to 10% in the farms. Production costs has increased in 2.2 times, but economic activity on soybean production was quite effective, as evidenced by the resulting level of profitability.

The experience of developed countries and some agricultural enterprises in Ukraine shows that the efficiency of soybean production may be supported only by providing the sufficient technical, technological and organizational level. The basis for this is the transfer of the industry on an innovative development model, that is characterized by rational sown area and productivity

enlargement at the expense of the optimum material resources providing, also organizational and technical re-equipment and the introduction into the production of new developments.

It is analyzed the economic efficiency of the soybean's production in the region and the influence of the concentration on its performance. It is proved in particular that indices of the products' production are under an significant impact of the level of concentration, that means, that with the growth of soybean growing area, its share in the farm acreage and yields are growing, while the production cost decreases.

During the research period there was a tendency to reduce the proportion of realization to such soybean market subjects as processing enterprises, and the corresponding increase of it to the commercial organizations.

The main oil crops market is occupied by 9 largest companies («Kernel Group», «Cargill», «Optimus», "Mironovsky bakery", industrial group «ViOil», «Bunge», industrial group "Creative" and «Glencore»), which in 2012 accounted for 84.1% of the total production of vegetable oil in Ukraine.

The main factors of the industry's efficiency enlargement should be: the investment attraction, the expansion of processing enterprises, the development of trade, the improvement of the informational and consultative guidance of producers.

Key words: *agricultural enterprises, soybeans, production, marketing, concentration, efficiency, sales channels.*

УДК 330.322:332.34:63

ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Д. К. Семенда, кандидат економічних наук

О. В. Семенда, аспірант

Уманський національний університет садівництва

В статті на базі досліджених підприємств Черкаської області проведено аналіз сучасного стану інвестиційної діяльності та роль інвестицій у забезпеченні сталого землекористування. Визначено напрями залучення фінансових ресурсів у сільське господарство.

Ключові слова: *землекористування, залучення інвестицій, вирішення фінансово-економічних проблем, банківські кредити, джерела інвестування*

Згідно статистичних даних у 2013 р. валовий збір зернових і зернобобових культур становив 63 млн. т (у вазі після доробки), а їхня середня врожайність – 39,9 ц/га. Валове виробництво продукції агропромислового комплексу досягло понад 253 млрд. грн., експорт сільськогосподарської продукції з України становив у 2013 р. 17,3 млрд. доларів США. Це понад 27% загального експорту держави. До державного бюджету від підприємства АПК надійшло 47 млрд. грн. [9].

У 2014р. виробництво зернових оцінюється на рівні 64,4 млн. т, у тому числі 24,5 млн. т пшениці, 9,4 – ячменю, 25,0 – кукурудзи. Високі інноваційні агротехнології дають можливість одержувати врожайність озимої пшениці 75 – 95 ц/га, кукурудзи на зерно – 90 – 130, сої – 38 – 46 ц/га[8]. Але для їх впровадження потрібні значні капіталовкладення й обігові кошти. Тільки останніх необхідно від 5 до 8 тис. грн. на гектар.

Інвестиційне забезпечення сільського господарства особливо інтенсивно досліджувалося у період реформування аграрного сектору. Суттєвий внесок у